

NAZUVCI - DIO TRADICIJSKE RADNE OBUĆE

LUCIJA FRANČIĆ-NOVAK
Dubrovački muzej
50000 Dubrovnik, Knežev dvor

UDK 391:685.3
Izvorni znanstveni članak
Primljeno 5.V.1992.

Istraživanje obrađuje funkcionalni dio tradicijske radne obuće. Naime, radi se o *nazuvku*, koji je tako nazvan zbog teritorijalne raširanosti na istraženom području nekadašnje Dubrovačke Republike. Nazuvak je sašiven od komada tkanine, nekada domaće izrade. Oblačio se na noge prilikom kopanja zemlje i poljskih radova. Funkcija mu je zaštitna. U komparacijskom osvrtu obuhvaćeni su i drugi krajevi Hrvatske, veliki dio slavenskog svijeta, Francuzi i Mađari. Rad ostavlja otvoreno pitanje podrijetla, ali ukazuje na starost, te prisutnost, raširenost i ukorijenjenost ovoga dijela tradicijske radne obuće unutar odijevanja seljaka dubrovačkoga područja.

Obuća, kao dio tradicijskog odijevanja ima posebno mjesto u etnološkom proučavanju. Prema klasifikaciji u etnografskim tekstovima se najčešće dijeli prema uzrastu i spolu, na zimsku i ljetnu, svečanu i radnu. U ovom ćemo radu izdvojiti *nazuvke* -specifičan element radne odjeće, koji je štitio seljaku noge prilikom kopanja zemlje.

O nazuvcima nije u nas mnogo pisano, niti im je posvećena veća pažnja za terenskih istraživanja. Pitanjem u *Upitnicima* Etnološkog atlasa Jugoslavije (dalje EAJ)¹:

"Ima li neki drugi način zaštite nogu u polju ili kojim drugim prilikama, te kakvog je oblika i materijala?" potaknuto je ovo traganje. Istraživanje u okolini Dubrovnika temeljeno je na građi iz dvadeset sedam lokaliteta, te na arhivskoj građi iz *Upitnica* EAJ.² Nažalost, podaci iz *Upitnica* bili su škrti: naziv i funkcija, a rijetko opis predmeta.

Naziv *nazuvak*, dužni smo reći, uzet je razlogom raširenosti na području nekadašnje Dubrovačke Republike.

Odlučila sam se za terensko istraživanje ovoga područja s pretpostvkom o polju bogate građe. Pretpostavka je bila na mjestu, a iznenađena sam tolikim razlikama i sličnostima na području Dubrovačke župe, Konavala, Pelješca, Lopuda, Mljeta, Lastova, Korčule i Dubrovačkog primorja.

Ne male poteškoće uzrokovao mi je različit naziv ovoga dijela obuće, tako da sam često tek širim opisom i objašnjenjem uotrebe zainteresirala pozornost kazivača koji bi se tada sjetili naziva u dotičnome mjestu. Mnogi bi me obradovali jer su znali nazive i različite vrste *nazuvka* u svojem i susjednim mjestima. Na područjima gdje ne *nazuvak*

potpuno nestao, pomagali su stariji kazivači, prisjećanjem. Utvrđeno je da je *nazuvak* nestao u blizjoj okolini Dubrovnika na području Konavala, Župe dubrovačke i Lopuda, dok se još upotrebljava na Korčuli, Pelješcu, češće, a na Mljetu rjeđe.

S dosta čuđenja slušali su me sugovornici jer nisam pitala o tradicijskoj svečanoj nošnji kojom se diče, već o nečem drugom, rekla bih, beznačajnom.

Nazuvak nije estetska provokacija, ali s praktično uporabnog stajališta jest, jer je dobro došao seljaku dok je kopao, posebno duboko kopao, vlažnu i punu kamenja zemlju. Ukrašavanje je u pravilu izostalo jer su se nakon uporabe prali, a češće, poderani, bacili.

Možda je ovo posljednje razlogom da ga etnolozi nisu opisivali i zapažali jer ga seljak kao nešto neugledno izbjegava pokazati.

Nazuvci su, uglavnom, bez kolorita. Najčešći su bijeli, smeđi ili modri. U raznim radovima koji se bave tekstilnim rukotvorstvom i donose uhodanu klasifikaciju obuće lijepo su opisane čarape, opanci, dokoljenice, pa i toke, ali o *nazuvcima* ni spomena.

OPIS PREDMETA

Nazuvak je domaće izrade i to od lana, vune, brnestre i kostrijeti, te kože ili kozje mješine. Dužina mu je kao visina nogu od članka do koljena, a površina otprilike 40 x 30 cm. Tri su osnovna oblika: četvrtasti, pravokutni i trakasti. Najčešći je *nazuvak* iz komada tkanine koja je prošivena na krajevima i podvezicom za potkoljeno. Sprijeda je umetnut klin, latica ili nosac, veličine oko 15 cm, koji slobodno pada preko opanka, a kasnije cipele, ili se pak veže konopom ili smokvinom žilom. Tako je *nazuvkom* opremljen kopač kojemu je štitio noge za zemljanih radova, naročito za duboka kopanja, raznosa gnojiva ili hoda po blatu, posebno za hladna vremena. Obuvanje je jednostavno i praktično jer se *nazuvak* nosi iznad opanka, odnosno cipela i nogavica hlača. Seljak ga nosi bijela i čista, vežući ga jednim krajem za dršku motike.

U novije se vrijeme *nazuvci* prave od nogavica starih traper hlača ili *tele*. Upotrebljava se dio nogavica do koljena, s tim da se umeće klin koji ide preko cipela. Na vrhu, ispod koljena, uz rub se umeće podvezica kojom se dvaput obavije noga, pa zaveže *nazuvak* da ne bi za kopanja skliznuo.

U starim se vremenima uglavnom koristio domaći materijal, a dosta rano i strani jer je od davnina živa trgovina Dubrovačke Republike. Uglavnom se pazilo da materijal bude čvrst, grub, kompaktan, kako bi odbijao zemlju i vlagu od nogavica hlača.

Postojala je mala razlika između muških i ženskih *nazuvaka*. Bila je to neznatna razlika u veličini, potom ženski *nazuvci* su često bez klina (Korčula, Lastovo). Na nekim područjima *nazuvak* nose samo muškarci (Pelješac, Župa dubrovačka, Lopud), dok je na Mljetu obrnuto, pa *nazuvak* češće nose žene koje se uz kućne poslove bave i

zemljoradnjom. Prema kazivanju, *nazuvke* su krojile i šivale žene, uvijek bez ukrašavanja. Jedino što iz praktičnih razloga na desnom *nazuvku* s vanjske strane prišivale džep u kojemu je spremljen *kosjerić*, *ogreb* ili nožić kojim bi kopač ili kopačica s motike čistili ljepljivu zemlju.

Zanimljivo je napomenuti da je *nazuvak* bio sastavni dio *prčije* (Korčula, Pelješac), *dote* (Mljet, Lastovo) ili miraza. Na Mljetu su nekoć postojale dvije *skrinje*, jedna "čista", a druga "šporka". U drugoj su uz razna pomagala za rad, bili i *nazuvci* koje je žena sašila za sebe i muža.

Neki kazivači kažu da je nevjesta *nazuvke* nosila "van skrinje". Na Korčuli je mlada osim *nazuvaka* donosila još i vrećicu od kostrijeti, *uze* (konopi za sapinjanje bisaga) i *dvanjke* (bisage), *srp*, *kudiju* (preslicu) i vreteno.

U vrijeme maškara, u maskiranoj povorci za poklada u Blatu, Čari i Smokvici na Korčuli, znaju oponašati različite poslove, pa i kopanje, a u njemu motiku i na njoj obješene čiste *nazuvke*, koji su tako, uz motiku, simbol težaka.

Na Korčuli zatičemo *nazuvak* kao povod i rekvizit šale i ruganja. Rugali su se muškarci jedni drugima na poderanim i improviziranim *nazuvcima*, a djevojačko oko je pratilo *nazuvke* kao dokaz urednosti i radinosti. Jedno i drugo tjeralo je siromaha da skriva *nazuvak* od mješine, da ih koristi onda kad ih nitko ne gleda. Dakle, *nazuvak* od mješine je nosio samo u nevolji siromaštva.

ANALIZA GRAĐE

Građa o *nazuvcima* s terena i arhivski podaci iz Upitnika EAJ pomoću karte EAJ omjera 1:1000000, raspoređeni su i sistematizirani radi lakšeg proučavanja. Elementi su svrstani u tri skupine kojima odgovaraju četiri djelomično ispunjene etnološke karte. U prvu je skupinu svrstan sastav i oblik kroja *nazuvaka*, u drugu nazivlje, te u treću vrste materijala.

I. Sastav i oblik kroja *nazuvaka*

Nazuvak s klinom, katicom ili jezičcem s džepom ili bez njega, prevladava na Korčuli, a zatičemo ga na Pelješcu, Mljetu, Lopudu i u Župi dubrovačkoj (vidjeti kartu I).

Nazuvak je najčešće pravokutno oblikovan (vidjeti kartu II) s rasporedom simbola kao na karti I. Traganje je počelo na Korčuli, slijedom tvrdnje Župljana, Lopudana, te Pelješčana da su *nazuvak* preuzeli od Korčulana, koji ga koriste od davnina i dio je zemljoradničke vinogradarske tradicije. Uz ovaj se tip na Korčuli sreće *nazuvak* bez klina s vezivanjem (vidjeti kartu I).

Ovaj tip *nazuvka* bez klina prisutan je i na Mljetu, a zavlači se, prema kazivanju, u opanak. Isti simbol je na području Čilipa i Pridvorja u Konavlima, u Župi, te u Dubrovačkom primorju.

Lastovo poznaje tip s dodatkom za prste, dok je *nazuvak* oblika trake za kazivače *pasit* za Župu dubrovačku. Opisan je kao komad tkanine od *botane* (žučkasti domaći tkani lan) veličine 100 x 15 cm kojim se omatala noga od koljena do prstiju i vezivao trcima od istovjetnog materijala. Sličan je povelju za dojenčad, a nestao je iz upotrebe potkraj prošlog stoljeća. Drugdje tzv. *pasicu* nema traga. Napomenuti je da su najstarije kazivačice sa sigurnošću opisivale ovaj tip *nazuvka* kao dio opreme svojih djedova, a rjeđe očeva. Kazivale su da je toga nekada više bilo, pa dolaskom Blačana odjedamput nestalo. Blačani su sa sobom donijeli *nazuvak s klinom*, koji je, po svojoj prilici zbog praktičnosti, istisnuo ovaj oblik trake.

Ove komade tkanine nazivaju: *vrećom*, *krpom* ili *tozlucima*.

2. Nazivlje

Na etnološkoj karti III nazivlje *nazuvak*, *nazuvača* ili *nazvoje* svrstani su pod isti simbol jer su sinonimi na istom području.

Rasprostranjenost naziva pratimo od Župe dubrovačke, preko Pelješca, Korčule do Mljeta i opažamo neprekinuti lanac.

Naziv *dokoljenice*, drugi je po raširenosti, a zatiče se na Korčuli, Pelješcu, Lopudu, te u Župi dubrovačkoj.

Vreća ili *vrića* na Korčuli, u Župi i Konavlima.

Nogavice i *nogari* u kombinaciji s ostalim nazivljem, ali nikada sami.

Obloge, *odbojnici* i *obojci*, te *omotači* nazivi su na Korčuli, Pelješcu i u Župi.

Gete i *hanjule* nalazimo na Korčuli i dijelovima Pelješca.

Pašmage na Lastovu i Pelješcu, a *čarape* na Pelješcu i Župi, gdje zatičemo i *tozluke*.

Buzavci, se kao naziv susreće samo na Pelješcu, a *pasit* u Župi.

Zanimljivo je koliko su česti sinonimi naziva na istraženom prostoru. Za pomoć u snalaženju u tom mnoštvu naziva obratili smo se rječnicima naših leksikografa (Skok, Maretić, Mažuranić, Klaić), no ipak su nam neki nazivi ostali zasad neobjašnjeni. *Čarape*, *pašmage*, *tozluci* su balkanski turcizmi. Izgleda da je prvobitnu *bječvu* istisnula čarapa, riječ, prema Skoku, dospjela sa Istoka i ostala do danas u upotrebi u Hrvata, Srba, Albanaca i Bugara (Skok, 1971).

Pašmaga ima prvobitno značenje "papuča koja se vezivala za noge, obuću, sandale ili opanke".

U poljskom jeziku su *boczmag*, ruskom *bašmak*, dok je u Muslimana *basmak-I-serif* naziv za prorokove sandale koje su muslimanska relikvija (Mažuranić, 1909-23).

Tozluci, kao treći turcizam, dolazi od riječi *toz*, što znači prah, tip je dokoljenice ili gamaša nazvan ovako jer štiti nogu od prašine. Ovaj je balkanski turcizam prisutan u terminologiji Rumunja, Albanaca, Grka i u nas (Skok, 1971).

Za termin *buzavac* ostala sam bez objašnjenja.

Gamaše i *gete* romanskog su podrijetla. *Guetre* je francuski naziv za čarape koje sežu od članka do koljena, a talijanski *ghetta* za hlače.

Pasići, kako rekosmo, valjda po pojasu, a negdje povoju za novorođenče. Etimolog Skok *hanjule* navodi kao "sinonim za obojke koje zemljoradnik meće kod kopanja na noge na Korčuli".

Obojak Skok uzima kao sveslavensku imenicu kojoj se značenje veže uz tkaninu kojom se slobodno obavlja ili zavija oko nečega.

Krpa i *vreća* su sveslavenske riječi. *Vreća* podrazumijeva mutabdžijski rad tj. istkanu kostrijet. *Krpa* dolazi od pravoslavenske riječi koju vežemo uz postolarski rad, a "od Slavena ju preuzeše Albanci *kerpe*, Rumunji *carpa*; paralele su u grčkom i latinskom *carpere*, te u keltskim narječjima *cairem*, što znači obućar. U talijanskoj terminologiji se spominje *scarpa*" (Skok, 1971.).

3. Vrste materijala

Karta IV, pokazuje da je lanena tkanina, uglavnom čvrsto domaće tkanje, žučkaste boje, u najviše slučajeva osnovno tkanje za izradu *nazuvaka*. Kazivači govore o *botani*, *žutici* ili *kanavini*, no riječ je o jednom te istom materijalu. Proizvodio se na Lopudu na kojemu su do polovice ovoga stoljeća tkale lopudske tkalje, poznate i izvan šire dubrovačke okolice (Oštrić, 1958).

Za *nazuvke* se izričito koristio otpadni materijal, najčešće od sašivenih hlača ili plahta. Lanene *nazuvke* nalazilo se na Mljetu, Pelješcu, Dubrovačkom primorju, Lastovu i Župi dubrovačkoj. Lopudani se ne sjećaju *nazuvaka* od ovoga materijala jer je po svoj prilici rano iščezao pošto je lan materijal kojega je šteta koristiti za ovaj dio obuće; više se koristila pamučna tkanina zvana *tela* i materijal istrošene odjeće. *Tela*, plava ili bijela, kupovni je materijal za hlače, malo mekši od današnjih traper materijala.

Vuneni se *nazuvak* koristio na Mljetu, Dubrovačkom primorju, te u Župi dubrovačkoj. Poznato je da su Mljećani imali stada ovaca i tkalje vunениh tkanina, dok se u Župi kupovna tkanina stupala kod kuće.

Pojavu kombinacije tkane brneste i kostrijeti poznajemo pod nazivom *vrića*. Bila je to dosta gruba tkanina za niz potreba u kući i izvan nje. Takva je tkanina najbolje zaštićivala noge za duboka okapanja vinograda i trapljenja odbijajući zemlju i vlagu. *Vreća* je poznata na Korčuli, Pelješcu i u Konavlima. Komad govede ili janjeće kože koristio se ako je bio neprikladan za nešto drugo. Uglavnom su to bile iznošene lovačke *gamaše*. Na Pelješcu su se obično kopčale sa strane kopčama ili vezivale tracima. Kožu su kao materijal za priručne *nazuvke* upotrebljavali na Pelješcu, Mljetu i Župi dubrovačkoj. Kozju mješinu su na Korčuli koristili samo u nevolji oni koji nisu bili u prilici sašiti *nazuvak* od tkanine.

Kupovne pak tkanine, suknene ili platnene, odavna su bile pristupačne seljaku dubrovačkoga kraja zbog blizine Dubrovnika.

KOMPARACIJSKI OSVRT

Komparacijska istraživanja na otocima Hvaru, Braču, Sestrunj i Dugom otoku, ne upućuju na bitniji otklon u odnosu na područje koje obuhvaća ovaj rad. Sastav i oblik gotovo su jednaki dubrovačkom *nazuvku* s klinom, bez džepa, dok se materijal i funkcija poklapaju. Naziv je i ovdje u karakterističnoj dinamici pa nalazimo: *zavojak* i *hanjule* na Hvaru, *nazuvke* na Braču³, *obojke* i *gamaše* na Sestrunju, te *kopače* na dugom otoku (Grupa autora, 1958).

Kopači na dugom otoku novi je naziv očito jasne semantike. Naziv *hanjule* također podsjeća na Korčulu. Ostali su nazivi poznati na dubrovačkom području i moglo bi se zaključiti o tijesnoj vezi našega područja, kao u logosferi, i o nekom dugotrajnijem kontinuitetu, bilo kad je riječ o domaćem terminu ili onom uvezenom, kao što je npr. naziv *gete*, što ga nalazimo na Korčuli i na Hvaru, s tim što na Hvaru znači kožne obrtničke cipele bez trakova koje su izrađivali u Jelsi. (Duboković-Nadalin; 1988: 104-108). Možda je zanimljivo komparativno napomenuti da u Pirinejima, u dolini Bethmale, pokrajini Gascogne, nalazimo naziv *quietres* za suknene ili platnene dokoljenice tipa *nazuvaka*. Danas njihove lokalne folklorne grupe nose ovaj dio radne obuće kao dio tradicijske narodne nošnje (Béguen, 1976). *Gete* su romanskoga podrijetla, prema etimologu Skoku. Dakle, ovakva zaštita noge izgleda da je karakteristična bar na dobrom dijelu Sredozemlja, a i neki su termini dio zajedničkoga rječnika.

No, vratimo se kući: u mjestima kod Slavenskog Broda (Varoš, Oriovac, Sibinj) postoje *navlačke* ili *lačke*, muške vunene čarape bez stopala s upletenim zrnjem koje se navlače visoko iznad čizama. Oblik i sastav podsjeća na tip *nazuvaka*, ali su različite funkcije. U istom se ovom području vuneni, pamučni ili laneni *obojci* navlače preko platnenih čarapa zbog zaštite, a oblikom podsjećaju na poznate nam *nazuvke* tipa rastvornog komada četvrtaste ili pravokutne tkanine. Obojci su zajednički slavenskom svijetu, poznati kao osnovna obuća kojom se omata donji, a negdje i gornji dio noge i nosi se na opanke *kaišare*.

Martinska Ves u Posavini poznaje ih oblikom kao pravokutno laneno platno kojim se omata noga od opanka do iznad koljena prilikom radova u polju, posebno kosidbe, a nosi ih muškarci i žene (Posilović, 1988).

Ukrajinci i Huculi poznaju *zavoje*, *onuči*, *obojke*, kao osnovnu obuću uz opanke, te navlake za noge, sastavljene šivanjem na poledini ili vezane trakama pri vrhu i dnu s istom namjerom. Gurali u Šleziji i Huculi imaju *kopyce*, navlake od bijelog ili crvenog sukna, kratke do polovice potkoljenice (Stelmachowska, 1954:34).

Slovaci imaju *kopcu*, također sa strane sašivenu, a nose je uz opanke (*krpca*), a po kući podšivene bez opanka, pa služe kao papuče (Stranska, 1980:22).

Čitavo područje bijelih Krpata poznaje ovu obuću koju nazivaju *kurpa*. Moszynski kaže da uz navedene, Mordvini i Čeremisi, Huculi i Ukrajinci nose platnene nogavice bez stopala. Različito ovom rješenju *onuči* pokrivaju donji dio noge (Moszynski, 1929:449-451).

Valja ukazati na prilog proučavanju čarapa na istarskom poluotoku, konkretno u Kastavštini. Autor Mileusnić u njemu govori o raznolikosti naziva "koja je rezultat višestoljetnog kontinuiteta naseljavanja (...) različitog etničkog porijekla i njihovih kasnijih dodira. U nekim je krajevima novopridošlo hrvatsko stanovništvo prihvaćalo za muške čarape nazive starosjedilačkog romanskog stanovništva tal. *calza, calzetta, scarpina* (...), ili je primijenjivalo svoje, bez obzira što je taj naziv ranije označavao sasvim drugu vrstu obuće. Takav slučaj zabilježen je u južnoj Istri, gdje i danas stariji kazivači pamte nošenje obuće pod nazivom *(o)bojki*, koja je bila od sukna, a sada je taj naziv primijenjen na pletene čarape" (Mileusnić, 1983).

Nadalje, donosi kratak opis obojaka koji su "sašiveni od tri komada bijelog povaljenog sukna i sežu do gležnja. S unutrašnje strane su rasporeni od pete do grla i kopčaju se metalnim kukicama. Za ukras su po ivici grla i duž raspora opšiveni čojom plave boje."

U idućem odjeljku autor citira starijeg autora (Jardas, 1957:363) koji se bavio Kastavštinom, posebno ovim problemom, te navodi podjednaku upotrebu talijanskih i hrvatskih naziva: "Obuveni su bili va vunene *kalceti*. Ako su jih navukli ale nataknulli na brageše zvali su jih *natikače*. One *kalceti*, ke nisu navukli na brageše, lego su jih pod bragešami vezali zvezi, zvali su *kalceti* ale *kopice*."

Susjedi, Mađari, poznaju *kapcu* kao prvotni naziv za čarapastu obuću koja se nosila s opancima, u papučama ili u čizmama. Izrađivala se od kože s krznom, od vune ili platna (lan, pamuk). Od devetnaestoga stoljeća naziv se koristi za sav platneni i sukneni materijal pravokutna oblika kojim se zamatala noga kao zaštita od nevremena.⁴

Kožne, s krznom iznutra nosile su se čak i preko čizama, a bile su slične turskim dokoljenicama. vunene su pletene i stupane, često ukrašavane vezom i ukrasnim dodacima. Izrada je na razini zanatlija koji su djelovali na području zapadne i južne Mađarske, gdje se i nosila ova obuća. Siromašni su nosili *kapce*, podšivene kao osnovnu i jedinu vrstu obuće, zavezanu ispod koljena. Koristili su ih za radove oko kuće, a za izradu su se koristili već istrošeni materijali. Mađari pretpostavljaju slavensko porijeklo naziva. Prvi puta se spominju 1380. godine u Königberskom fragmentu (Magyar..., 1980).

ZAKLJUČNA RAZMIŠLJANJA

Zamršenost oblika i nazivlja na dubrovačkom području objašnjavamo stoljetnim kulturnim utjecajima s Mediterana, unutrašnjosti i Istoka i, k tome, migracijskom situacijom, te promjenom oblika i naziva i nastajanjem novih. Velika seoba tijekom stoljeća silno je utjecala na sve, pa valjda i na predmet moje teme samo što i kako, teško da će se saznati.

Nazuvak kao dio radne obuće ne isključuje pomisao da je nekoć uz opanke bio osnovni dio obuće.

Možda nas izolirani lastovski primjer *nazuvka* s dodatkom za prste navodi na mogući razvojni tip prema nekoj vrsti obuće.

Mislimo da je na mjestu misao o porijeklu obojka kao elementarne, a ujedno i zaštitne obuće. Nameće se pitanje da li ga novi oblici obuće istiskuju iz tradicijske narodne nošnje po njegovoj osnovnoj funkciji, ostavivši mu zaštitnu funkciju pri radu.

Obojak obavija голу nogu, nazuvak se navlači preko noge ili na temeljnu obuću ili odjeću. Moguće je pomisliti da se radi o stapanju različitih oblika i načina nošenja, te preuzimanju drugih naziva.

Na kraju, radovala bi nas nova saznanja, posebno činjenicom da će biti potaknuta ovim radom.

BILJEŠKE

¹ Upitnica EAJ, br.3, tema 85, str. 28.

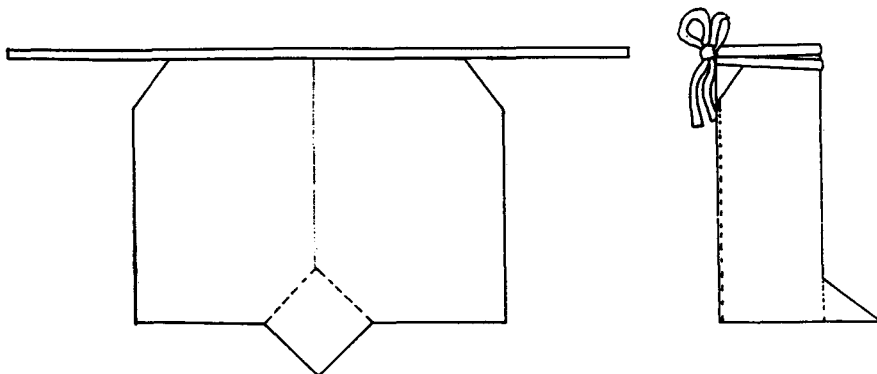
² Lokaliteti iz arhivske građe: Blato, Lumbarda i Pupnat na Korčuli, Gornji Nakovanj na Pelješcu, Korita na Mljetu.

³ Iz rukopisa s terenskih istraživanja Dinke Gjeldum na otoku Braču 1988.

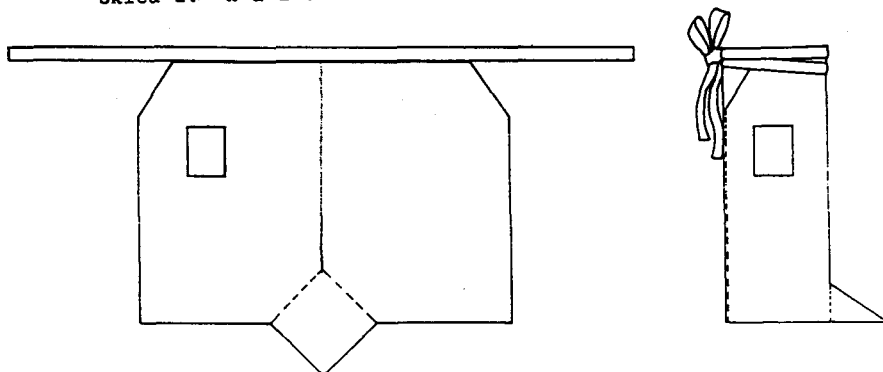
⁴ Vlastita istraživanja iz fundusa Néprajzi museuma u Budimpešti 1988. god.

Crtež 1.

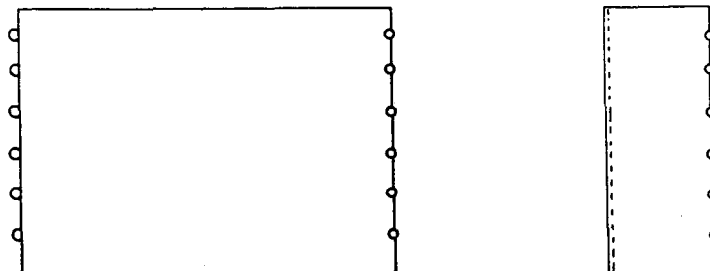
skica 1. n a z u v a k s klinom, bez džepa

skica 2. n a z u v a k s klinom i džepom

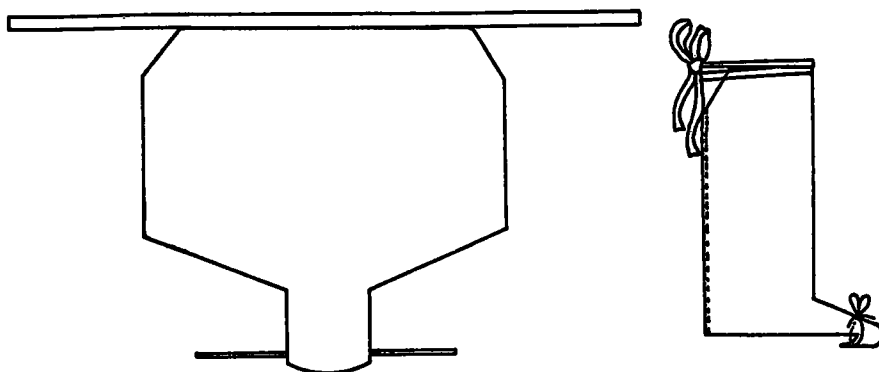

skica 3. n a z u v a k s kopčanjem

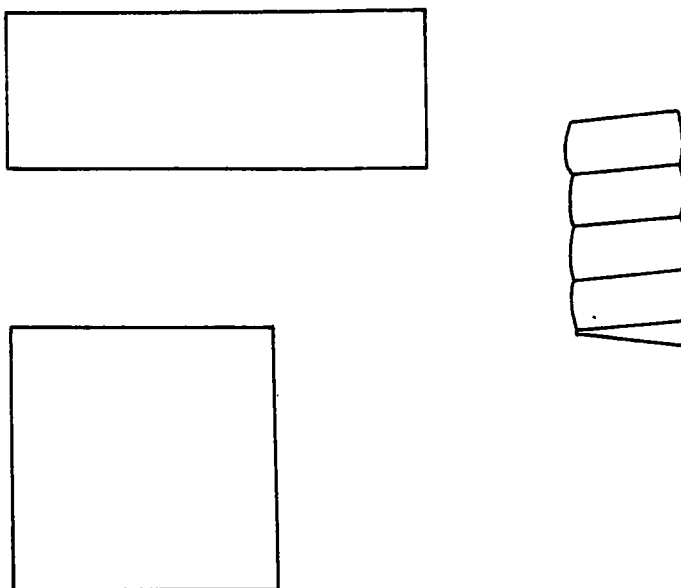

Crtež 2.

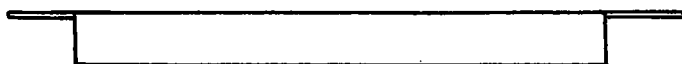
skica 4. n a z u v a k s dodatkom za prste

skica 5. n a z u v a k sa sastavljanjem vezivanjem

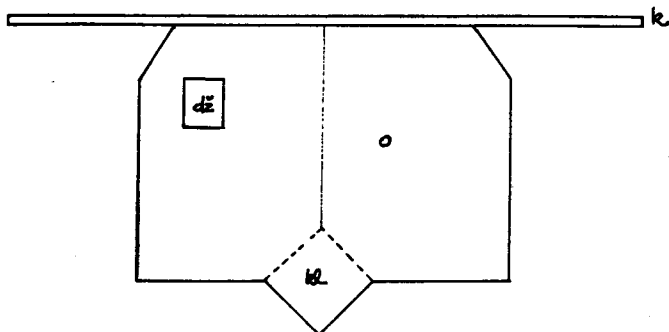

skica 6. n a z u v a k oblika trake

Crtež 3.

Rastvoreni kroj "o b o j k a" iz Prižbe, Korčula

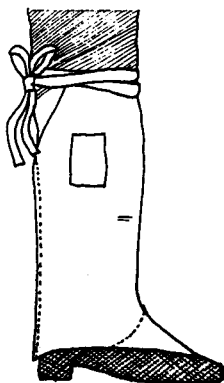

k - kurdela (platnena traka za vezivanje pod koljenom)

o - obojak zamata nogu do cipele

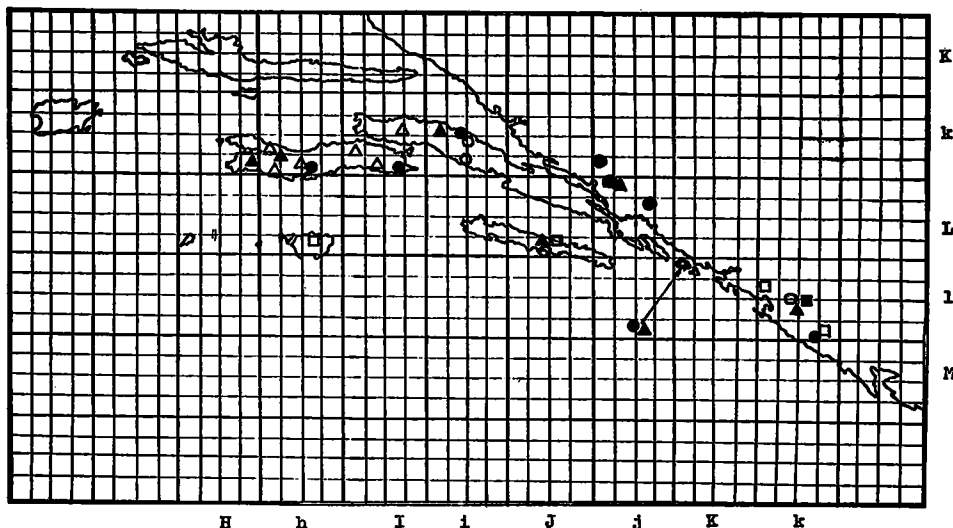
kl- klin, umetnuti ide preko cipela

dž- džep s kosjerićem ili nožićem na desnom obojku služi za čišćenje motike

Rekonstrukcija nošenja nazuvka s klinom preko hlača i cipela

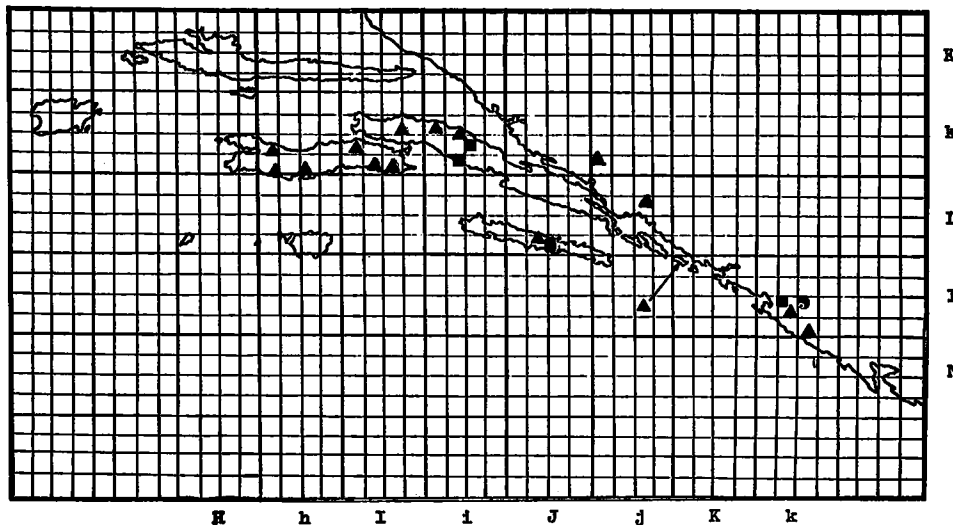
Karta I: Sastav kroja nazuvka
mjerilo 1 : 1.000.000

Legenda:

- nazuvak bez klina, kopčanje s vanjske str. ▲ nazuvak s klinom, vezivanje bez džepa
- nazuvak bez klina, sastavljanje vezivanjem □ nazuvak s dodatkom za prste
- △ nazuvak s klinom, vezivanje + džep ■ nazuvak oblika trake

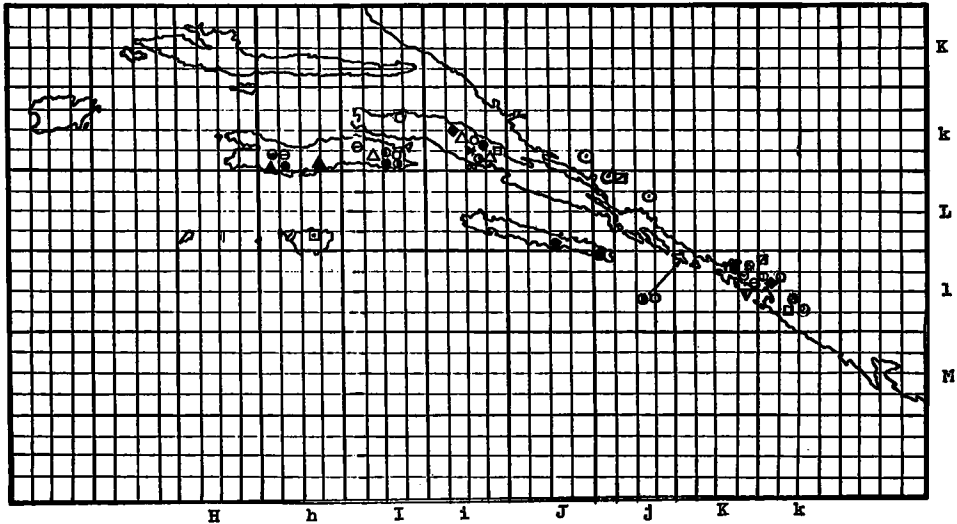
Karta II: Oblik kroja nazuvka
mjerilo : 1 : 1.000.000

Legenda:

- ▲ pravokutni oblik
- kvadratični oblik
- oblik trake

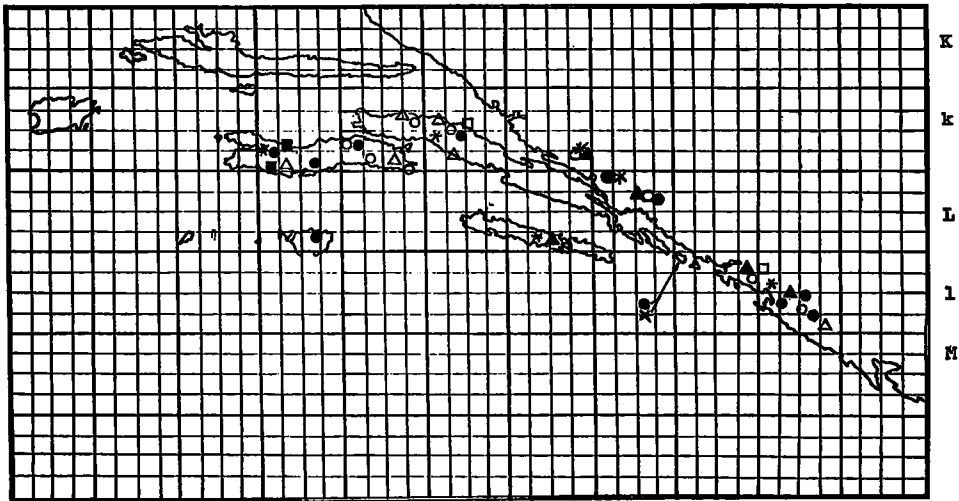
Karta III Nazivlje
mjerilo 1 : 1.000.000

Legenda:

○ dokoljenice	● nogavice	◉ obojci	⊙ vrića	▽ pasidi	□ čarapa
⊙ krpe	● nogari	◉ odbojnici	△ hanjule	◆ gamaše	▣ pašmaga
● nazuvc	⊙ obloge	◉ omotaši	▲ gete	* buzauci	▤ tozluci

Karta IV Vrste materijala
mjerilo: 1 : 1.000.000

Legenda:

○ lan	▲ vuna	* kupovni materijal
● pamuk	□ koža	
△ brnestra + kostrijet	■ mješina	

LITERATURA

- Béguen, Jacques: *La vallée de Bethmale, Folklore de France* 147, Paris, 1976
- Duboković-Nadalini, Niko: Rekonstrukcija načina odijevanja na otoku Hvaru, *Rasprave i članci*, Split, 1988, str. 104-108.
- Grupa autora: *Prilog jadransko-dinarskom kulturnom profilu zadarskog područja*, Etnološki seminar, Zadar, 1958.
- Jardas, Ivo: *Kastavština, Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena* 39, Zagreb, 1957.
- Magyar néprajzi lexikon sv II, Budapest, 1980.
- Maretić, Tomo: *Rječnik hrvatskog ili srpskog jezika*, Zagreb, 1987-91.
- Mažuranić, Vladimir: *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik*, Zagreb, 1909-23.
- Mileusnić, Zlatko: Ornamentika pletenih čarapa u fundusu Etnografskog muzeja u Pazinu, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena* 49, Zagreb, 1983, str. 389-396.
- Moszyński, Kazimierz: *Kultura ludowa Słowian*, Krakow, 1929.
- Oštrić, Olga: Tkanje i tkalačke sprave na otoku Lopudu, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena* 37, Zagreb, 1958, str. 39-58.
- Posilović, Ana: *Prospekt izložbe "Narodne nošnje Martinske vesi"*, Zagreb, 1988.
- Skok, Petar: *Etimologijski rječnik hrvatskog ili srpskog jezika*, Zagreb, 1971.
- Stelmackowska, B.: *Atlas polskich strojów ludowych*, Strój Kusubski, Wrocław, 1954.
- Stranska, D.: *Lidové kroje v československu*, s.a. díl. I česky, Prag, 1980.

NAZUVCI - CHAUSSETTES TRADITIONNELLES DE TRAVAIL

Résumé

Cet article présente un objet que l'on portait dans la région de Dubrovnik, en Dalmatie (au sud de la Croatie), plus autrefois qu'aujourd'hui, en allant labourer la terre. Le nom sous lequel on le trouve le plus souvent est *nazuvci*. Il s'agit d'une espèce de tissu s'étendant du genou au pied, ant protégeant d'une manière très pratique les travailleurs. L'enquête sur le terrain a permis à l'auteur d'identifier trois variantes de cet objet - on en trouve en forme rectangulaire, carrée et de bandelette. Leurs analogies sont trouvées dans d'autres régions croates, chez d'autres Slaves, et même chez les Hongrois et les Français. Il est possible de placer cet objet de la tradition populaire croate dans l'aire culturelle méditerranéenne.

Traduit par Manda Svirac